

หลักกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับอายุความและการรับสภาพหนี้

ในทำนองเดียวกับหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะหนี้ของไทยเราที่ว่า เมื่อมีหนี้เกิดขึ้นในระหว่างบุคคลสองฝ่ายซึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้และลูกหนี้ ก็จะทำให้ต่างฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ต่อกัน ผู้มีสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้คือเจ้าหนี้ ส่วนผู้มีหน้าที่ชำระหนี้ก็คือลูกหนี้ ถ้าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้โดยถูกต้องครบถ้วนก็จะระงับไป ในทางตรงข้ามถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ถ้าปล่อยให้เจ้าหนี้ไปบังคับให้ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้โดยวิธีการต่าง ๆ ก็อาจจะเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทและก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคม ดังนั้นรัฐจึงต้องยื่นมือเข้ามาระงับข้อพิพาทเหล่านี้ โดยวางกฎเกณฑ์ให้เจ้าหนี้ต้องยื่นฟ้องร้องต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองให้เป็นผู้บังคับชำระหนี้ให้ ไม่ใช่ปล่อยให้เจ้าหนี้บังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้ด้วยวิธีการของตนเอง นอกจากนี้จะวางหลักเกณฑ์ในการให้เจ้าหนี้ฟ้องร้องต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองให้ทำการบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่ลูกหนี้มีความผูกพันอยู่แล้ว รัฐยังได้วางหลักเกณฑ์ต่อไปอีกว่าการฟ้องร้องต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองดังกล่าวนั้น เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการภายในระยะเวลาที่ไม่นานจนเกินไป เพราะหากปล่อยให้เวาล่วงเลยนานเกินไปย่อมเป็นการยากที่จะหาหลักฐานมาต่อสู้กัน

ตามที่ได้ตรวจสอบกับเอกสารของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พบว่าในการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บทบัญญัติว่าด้วยอายุความและการรับสภาพหนี้ ได้มีการนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นหลักในการร่าง สำหรับบทกฎหมายต่างประเทศที่นำมาใช้เป็นหลักตามที่อ้างของกรมร่างกฎหมาย ได้แก่ ประมวลแห่งของเยอรมัน ฝรั่งเศส และของญี่ปุ่น¹

ในบทที่ 3 นี้ผู้เขียนจึงขอยกบทกฎหมายและสาระสำคัญของหลักกฎหมายของประเทศที่เราเอาหลักกฎหมายของเขามาเป็นหลักในการร่างกฎหมายในเรื่องการรับสภาพหนี้เพื่อจะได้เป็นข้อพิจารณาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของไทย

¹ คุภาคผนวก ก.

ก่อนที่ผู้เขียนจะได้อ่านเข้าไปกล่าวถึงหลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่เห็นว่า เป็นหลักในการนำมาয়ร่างบทบัญญัติอันเกี่ยวข้องกับเรื่องอายุความ และการรับสภาพหนี้ของ ประเทศไทยดังที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนใคร่ที่จะได้อ่านถึงแนวความคิดตามหลักกฎหมายโรมันในเรื่องดังกล่าวสักเล็กน้อย ทั้งนี้เพราะเหตุว่าหลักกฎหมายโรมันนั้นเป็นรากฐานและได้วิวัฒนาการเป็นแนวทางในการยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน ในเวลาต่อมา

โดยพื้นฐานความคิดของกฎหมายในเรื่องอายุความตามที่อาจทำความเข้าใจได้จากหลักกฎหมายโรมันมีอยู่ว่า การปล่อยให้ล่วงเลยไปซึ่งระยะเวลานับแต่ที่เกิดข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐานของสิทธิเรียกร้อง อาจทำให้มีการจำกัดมิให้ผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องนั้นกระทำการบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ให้แก่ตนเองได้ พื้นฐานความคิดดังกล่าวนี้เรียกกันว่าอายุความ (Prescription)¹ ระยะเวลาที่ล่วงผ่านไปอันส่งผลไปในทางเป็นข้อจำกัดของการกระทำเรียกว่าอายุความเสียสิทธิ ในหนังสือชื่อ Roman Law ได้อธิบายไว้ในหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอายุความใน ค.ศ.424 กษัตริย์ที่โอโดซิอุส (Theodosius) ได้กำหนดระยะเวลา 30 ปีเป็นระยะเวลาในการที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันเกิดจากนิติกรรม กษัตริย์จัสทีเนียน (Justinian) ก็ได้กำหนดระยะเวลาที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันเกิดจากนิติกรรมไว้ 30 ปีเช่นเดียวกัน และยังได้วางหลักเกณฑ์ต่อไปว่าอายุความนั้นเริ่มนับตั้งแต่ระยะเวลาซึ่งอาจใช้สิทธิเรียกร้องตามนิติกรรมได้เป็นต้นไป ในกรณีที่นิติกรรมก่อให้เกิดหนี้มีเงื่อนไข อายุความก็จะเริ่มนับในทันทีที่เงื่อนไขนั้นสำเร็จ² ในหนังสือเล่มดังกล่าวนี้ยังกล่าวต่อไปอีกว่า การรับสภาพหนี้โดยลูกหนี้มีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลงและเริ่มนับใหม่โดยมีกำหนดอายุความเท่าเดิม³

¹W.W. Buckland and Arnold D. McNair, Roman Law and Common Law (London : Cambridge University Press, 1965), p.413.

²L.B. Curzon, Roman Law (London : Macdonald & Evans Ltd., 1981), p. 136.

³ibid.

โดยพื้นฐานความคิดของกฎหมายเรื่องอายุความและการรับสภาพหนี้ตามที่ปรากฏ
ในหลักกฎหมายโรมันดั้งกล่าวข้างต้น ได้ปรากฏต่อมาในหลักกฎหมายของหลายประเทศที่ใช้
ระบบประมวลกฎหมาย เช่น ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น ซึ่งผู้เขียนจะได้
หยิบยกหลักกฎหมายว่าด้วยเรื่องอายุความ รวมทั้งแนวความคิดของกฎหมายในเรื่องนี้ของ
ประเทศเหล่านี้มากล่าวตามลำดับต่อไปนี้

3.1 หลักกฎหมายฝรั่งเศส

ในคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ของศาสตราจารย์ปลานีโอล
(Planiol) ได้อธิบายเบื้องต้นถึงหลักกฎหมายในเรื่องอายุความไว้ว่า อายุความนั้นย่อมสิ้น
สุดลงอย่างเด็ดขาดอันนับเป็นคุณต่อลูกหนี้แต่เป็นโทษต่อเจ้าหนี้ อย่างไรก็ตามอายุความมิใช่
ขอกฎหมาย ลูกหนี้ต้องยกขึ้นต่อสู้ ความในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2223 ก็ได้
บัญญัติไว้เป็นหลักว่า "ห้ามมิให้ศาลยกเรื่องอายุความขึ้นมาอ้าง แมว่าจะปรากฏข้อเท็จจริง
ฟังได้ว่าคดีขาดอายุความลงแล้วก็ตาม"¹ ศาลต้องตัดสินให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่เจ้าหนี้ได้ฟ้อง
ร้อง ถ้าลูกหนี้นั้นไม่ไต่ยกเรื่องอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ สำหรับระยะเวลาที่ลูกหนี้จะยกอายุ
ความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไต่ขึ้น ในกฎหมายฝรั่งเศสได้วางหลักไว้ว่า อายุความเป็นสิ่งซึ่งลูกหนี้
สามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้ในทุกขณะของกระบวนการพิจารณาแม่แต่ในชั้นอุทธรณ์ โดยกฎหมาย
วางหลักไว้ในมาตรา 2224 ว่าแม่แต่ที่อยู่ในชั้นพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ลูกหนี้ก็ยังมีสิทธิที่จะยก
อายุความขึ้นต่อสู้ได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในเงื่อนไขที่ว่าลูกหนี้ผู้นั้นไม่ได้ถูกสันนิษฐานว่าไต่ละ
ประโยชน์แห่งอายุความไม่ว่าในกรณีใด ๆ เป็นต้น ว่าถ้าลูกหนี้ไปทำการรับสภาพหนี้ไว้ต่อเจ้าหนี้
ย่อมได้ชื่อว่าลูกหนี้ได้กระทำการอันเห็นได้ว่าไต่ละประโยชน์แห่งอายุความแล้ว ดังนั้นลูกหนี้จะกลับ
มาถือประโยชน์แห่งอายุความด้วยการยกอายุความขึ้นมาต่อสู้ไม่ได้ จากที่กล่าวนี้จึงทำให้เห็นว่า
ในกฎหมายฝรั่งเศสนั้นอายุความเป็นสิ่งที่ลูกหนี้สามารถยกขึ้นมาต่อสู้ได้แม้ว่าคดีจะได้รับการวินิจฉัย

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2223 บัญญัติว่า "Judge may not supply on their own motion the grounds establishing prescription."

ในศาลชั้นต้นแล้วก็ตาม แต่ก็ให้ยกได้เฉพาะในชั้นอุทธรณ์เท่านั้นไม่ให้ยกเรื่องอายุความในชั้นฎีกา¹ หลักการดังกล่าวนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 2224² ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2225 ยังได้ให้หลักต่อไปว่า สิทธิในการกล่าวอ้างเรื่องอายุความชั้นต่อสู้นั้น ไม่เพียงแต่ตัวลูกหนี้เท่านั้นที่มีสิทธิจะยกเรื่องอายุความชั้นต่อสู้อีก แต่ยังให้สิทธิแก่บุคคลที่มีส่วนได้เสียในมูลหนี้รายนั้นอีกด้วย³ โดยผลของบทบัญญัติมาตรา 2225 นอกจากตัวลูกหนี้แล้วบุคคลที่มีส่วนได้เสียในมูลหนี้ซึ่งอาจจะได้แก่ ผู้เป็นลูกหนี้ร่วม และผู้ค้ำประกัน มีสิทธิที่จะยกอายุความชั้นต่อสู้อีก นอกจากนั้นเจ้าหนี้ในกรณีที่ 1) ใช้สิทธิเพิกถอนการฉ้อฉลซึ่งนิติกรรมที่ลูกหนี้ได้ทำไปอันทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ และ 2) ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้เพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิดังกล่าว ทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้ถือว่าเจ้าหนี้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในมูลหนี้ตามความหมายของบทบัญญัติ มาตรา 2225 ด้วย กล่าวคือ เจ้าหนี้มีสิทธิยกเรื่องอายุความชั้นต่อสู้อีก⁴ จากหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ย่อมแสดงว่า หากตัวลูกหนี้ไม่ยกอายุความชั้นต่อสู้อย่อมไม่เป็นการตัดสิทธิลูกหนี้ร่วมคนอื่นหรือผู้ค้ำประกันที่จะยกอายุความชั้นต่อสู้อีก เพราะถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้แต่ละคน แม้กระทั่งถ้าหากลูกหนี้ได้เข้าชำระหนี้ทั้งหมดให้แก่เจ้าหนี้ไป โดยที่ลูกหนี้ไม่ยกอายุความชั้นต่อสู้อีกภายหลังลูกหนี้ผู้นั้นจะมาไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ร่วมคนอื่น ลูกหนี้ร่วม

¹Marcel Planiol, Treatise on The Civil Law, translated by the Louisiana State Law Institute, Vol.2, 11th ed. (n.p., 1939), p.371.

²ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2224 บัญญัติว่า "Prescription may be resisted under any circumstances, even before the Court of Appeal, unless the party who did not object to the manner of the prescription must, under the circumstances, be presumed to have renounced thereto."

³ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2225 บัญญัติว่า "Creditors, or any other person having an interest in the prescription's being acquired, may oppose it, although the debtor or the owner renounce thereto."

⁴Marcel Planiol, Treatise on The Civil Law, p.372.

ที่ถูกไล่อพยพนั้นก็สามารรถที่จะยกอายุความขึ้นต่อสู้ลูกหนี้ที่สละสิทธิเรื่องอายุความนั้นได้¹ ในคำอธิบายของศาสตราจารย์ปลานีโอลยังได้กล่าวต่อไปว่า ในระหว่างลูกหนี้ซึ่งมีส่วนได้เสียในมูลหนี้ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันต่อเจ้าหนี้ซึ่งที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียในความหมายของประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2225 ยังหมายความรวมถึงเจ้าหนี้หลายคนที่มีสิทธิเหนือลูกหนี้คนหนึ่งคนใดด้วย โดยได้ยกตัวอย่างว่าในกรณีลูกหนี้คนหนึ่งมีเจ้าหนี้อยู่หลายคน เจ้าหนี้ซึ่งอยู่ในลำดับที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนก็พยายามที่จะให้ส่วนแบ่งที่จะได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ลดน้อยลงไป เช่น กรณีผู้รับจำนองลำดับแรกขอบังคับชำระหนี้ ถ้าลูกหนี้ที่ถูกบังคับไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้ก็จะทำให้เจ้าหนี้ลำดับแรกนั้นมีโอกาสได้รับชำระหนี้จนครบถ้วน หากเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้เจ้าหนี้ที่อยู่ในลำดับถัดไปย่อมมีโอกาสที่จะไม่ได้รับชำระหนี้จนครบถ้วนเนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้มีอยู่ไม่พอกรณี เช่นนี้ถือว่า เจ้าหนี้ที่อยู่ในลำดับถัดไปได้ชื่อว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในมูลหนี้ที่ลูกหนี้ไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้ตามความหมายของบทบัญญัติ มาตรา 2225 เจ้าหนี้ที่อยู่ในลำดับถัดไปผู้นั้นย่อมมีสิทธิที่จะยกอายุความขึ้นต่อสู้แทนลูกหนี้ได้² โดยถือว่าเป็นสิทธิของเขา เมื่อลูกหนี้ละเลยในการยกอายุความขึ้นต่อสู้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิที่จะยกอายุความขึ้นต่อสู้ในนามของลูกหนี้ดังที่กล่าวข้างต้น ก็ได้รับการยกเว้นโต้แย้งจากนักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งที่ยึดในหลักการที่ว่า สิทธิในการยกอายุความขึ้นต่อสู้เป็นสิทธิของฝ่ายผู้เป็นลูกหนี้เท่านั้น และยังได้ให้ข้อสังเกตอีกว่า เจ้าหนี้จะใช้สิทธิดังกล่าวนี้ได้ต่อเมื่อการละเลยไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้ของลูกหนี้เป็นการกระทำถึงขนาดที่เป็นการฉ้อฉลสิทธิของเจ้าหนี้ กล่าวคือ เจ้าหนี้จะต้องทำการนำสืบให้ได้ความว่าลูกหนี้กระทำการฉ้อฉลโดยตั้งใจไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้ เจ้าหนี้จึงจะมีสิทธิยกอายุความขึ้นต่อสู้แทนลูกหนี้ได้³

¹ Ibid.

² Ibid.

³ Ibid, pp. 372-373.

ปัญหาอีกข้อหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาในเรื่องอายุความที่สมควรจะได้นิยามมาพิจารณาศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหลักกฎหมายแห่งของฝรั่งเศสกับหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย คือปัญหาที่กล่าวกันอยู่เสมอ ๆ ว่า คำว่า "คดีที่ขาดอายุความ" นั้นมีความหมายเพียงใด กล่าวคือ จะแปลว่าตัวสิทธิหรือหนี้ที่มีคูก่อนนั้นเป็นอันระงับสูญสิ้นไปทีเดียว หรือว่ายังคงมีหนี้ต่อกันอยู่เป็นแต่เพียงห้ามมิให้นำมาบังคับกันเมื่อพ้นกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้

ในปัญหาข้อนี้หากพิจารณาตามหลักกฎหมายแห่งของฝรั่งเศส มาตรา 2219 ถือว่าอายุความมีความมุ่งหมายเพื่อปลดเปลื้องภาระของบุคคล¹ และโดยผลของบทบัญญัติมาตรา 1234 และมาตรา 2262² จะเป็นว่า ถ้าหากสิทธิเรียกร้องนั้นขาดอายุความแล้ว ลูกหนี้จึงไม่อาจถูกบังคับให้ชำระหนี้ต่อไป ฉะนั้นโดยหลักแล้วเจาหนี้ย่อมไม่อาจจะหลีกเลี่ยงความสูญเสียสิทธิดังกล่าว แต่ก็อาจจะมีข้อยกเว้นอยู่ในหลายกรณีเช่นเดียวกัน³ ในคำอธิบายของศาสตราจารย์ปลาเนียโอล ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ข้างต้นนี้ว่า ในแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายเห็นพ้องต้องกันแต่เพียงว่าอายุความเป็นเพียงสาเหตุที่ทำให้เจาหนี้ไม่อาจบังคับใช้สิทธิของตนในการเรียกร้องต่อลูกหนี้ได้เท่านั้น ไม่มีผลมากไปกว่านี้ ฉะนั้นหากภายหลังจากที่ขาดอายุความแล้วลูกหนี้ยังได้มีการกระทำอันต้องด้วยลักษณะที่ถือว่าเป็นการสาบานหรือยอมรับว่าตนเป็นหนี้เขาอยู่ กรณีเช่นนี้ย่อมเป็นสาเหตุยกเว้นทำให้เจาหนี้หลุดพ้นจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น และศาลก็ต้องสั่งให้ลูกหนี้ชำระหนี้

¹ประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศส มาตรา 2219 บัญญัติความว่า "Prescription is a means of acquiring or of being liberated by a certain lapse of time, and under conditions determined by law."

²ประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศส มาตรา 2262 บัญญัติความว่า "All actions, real as well as personal, are prescribed by thirty years, without the one who alleges such prescription being obliged to show a right thereto or an inferred objection of bad faith being able to be raised against him."

³Marcel Planiol, Treatise on the Civil Law, p. 373.

ตามที่ลูกหนี้ได้ยอมรับ ทั้งนี้เพราะศาลไม่อาจจะยกอายุความขึ้นเองเพื่ออ้างว่าหนี้นั้นระงับลงได้ กล่าวโดยสรุปก็คือ เมื่อใดที่ลูกหนี้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ย่อมมีผลเพียงทำให้สิทธิของเจ้าหนี้เป็นอันใช้บังคับไม่ได้เท่านั้น สิทธิเรียกร้องหรือหนี้นั้นหาได้ระงับไปไม่ แต่สิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความย่อมมีความค้อยกว่าสิทธิเรียกร้องที่ยังไม่ขาดอายุความ อาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติเรื่องอายุความเป็น การจำกัดสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ในการที่จะใช้สิทธิ และทำให้เขาถูกเตือนโดยสามัญสำนึก

¹Ibid. ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส โศกอายุความไว้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ 1) อายุความทั่วไป กำหนดให้มีอายุความนานถึง 30 ปี 2) อายุความพิเศษ ในมูลหนี้ที่เกี่ยวกับการค้า ซึ่งบัญญัติอยู่ในหมวด 4 เรื่องอายุความ อายุความพิเศษที่กล่าวนี้ ส่วนมากจะมีอายุความที่สั้น เช่น เพียง 6 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ในมูลหนี้นั้นให้เสร็จในเวลาอันรวดเร็ว กล่าวคือ เจ้าหนี้ต้องรีบฟ้องเป็นคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตน มิฉะนั้นคดีจะขาดอายุความ วิธีการสาบานหรือยอมรับว่าคนเป็นหนี้เขาอยู่เป็นวิธีการที่ใช้บังคับสำหรับมูลหนี้ที่มีอายุความพิเศษซึ่งที่กล่าวข้างต้นเท่านั้น กล่าวคือ ภายหลังที่หนี้ขาดอายุความแล้วซึ่งว่ากันตามหลักเจ้าหนี้ถูกตัดสิทธิมิให้นำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล แต่กฎหมายให้สิทธิเป็นพิเศษแก่เจ้าหนี้ที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลเรียกตัวลูกหนี้มาปรากฏตัวต่อหน้าศาล ซึ่งเจ้าหนี้อาจขอให้ลูกหนี้ทำการสาบานว่าคนใดชำระหนี้ให้แล้ว ถ้าลูกหนี้สาบานว่าคนใดชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วนแล้ว เจ้าหนี้ย่อมสิ้นสิทธิอย่างเด็ดขาดที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้รายนั้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าลูกหนี้ไม่ยอมสาบานว่าคนใดชำระหนี้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วนแล้วเท่ากับว่าลูกหนี้ได้ยอมรับว่าตนยังเป็นหนี้อยู่ ทั้งนี้เจ้าหนี้ก็จะมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ดังกล่าวนี้ได้แม้หนี้รายนั้นจะขาดอายุความแล้วก็ตาม ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2275 ซึ่งบัญญัติความว่า "Nevertheless, these against whom such prescriptions are raised, may offer the oath to those who raise them, on the question of knowing whether the thing has been really paid."

The oath may be offered to widows and heirs, or to guardians of the latter, if they are minors, in order that they declare whether they know if the thing is due." อย่างไรก็ตาม ลูกหนี้สามารถปฏิเสธที่จะไม่ยอมสาบานก็ได้ การปฏิเสธของลูกหนี้เช่นว่านี้ไม่ทำให้ลูกหนี้ต้องรับโทษแต่อย่างใด

ในการที่จะไม่เรียกทรัพย์สินดังกล่าวเท่านั้น ฉะนั้นจึงไม่มีเหตุผลที่จะไม่ยอมรับความมีอยู่ของหนี้ ในกรณีลูกหนี้เปลี่ยนใจหลังจากที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลูกหนี้จากหนี้เพราะเหตุแห่งหนี้ซึ่งขาดอายุความ แต่ลูกหนี้กลับมาชำระหนี้ ดังนั้นย่อมถือเป็นการชำระหนี้โดยชอบ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะรับไว้ได้ นอกจากนี้หนี้ที่ขาดอายุความยังสามารถแปลงหนี้ใหม่หรือให้ประกันได้¹

ในปัญหาเรื่องเดียวกันนี้ เมื่อกลับมาพิจารณากฎหมายของประเทศไทยเรา แล้วก็ไปเป็นไปในทำนองเดียวกับหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือหนี้ที่ขาดอายุความแล้วนั้นกฎหมายห้ามแต่เพียงมิให้นำมาฟ้องร้องบังคับกันเท่านั้น คดีสิทธิเรียกร้องหรือหนี้ที่ยังคงมีอยู่หาได้ระงับสิ้นไปไม่ ทั้งนี้โดยมีหลักกฎหมายสนับสนุนดังต่อไปนี้

1. ผลแห่งการที่กำหนดอายุความล่วงพ้นไป แสดงไว้ในมาตรา 188 วรรค 1 เพียงว่า ลูกหนี้ชอบที่จะบอกปิดการชำระหนี้ได้ เมื่อได้มีการชำระหนี้หรือทำสัญญารับสภาพความผิดหรือให้หลักประกันสำหรับหนี้ที่ขาดอายุความก็เรียกคืนไม่ได้ และมีผลบังคับใช้ดังจะเห็นจากบทบัญญัติในมาตรา 188 วรรค 2 และมาตรา 408

2. อายุความมิได้เป็นเหตุแห่งความระงับหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในบรรพ 2 หมวด 5 แต่อย่างใด

ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสยังได้มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการรับสภาพหนี้ไว้เช่นเดียวกัน โดยมีบัญญัติไว้ในมาตรา 2248 ว่า "Prescription is interrupted by recognition that the debtor or possessor acts in the name of him against whom he was prescribing." ฉะนั้นโดยผลของมาตรา 2248 การรับสภาพหนี้โดยลูกหนี้ย่อมมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลงในคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง ศาสตราจารย์ปลาเนียอล ได้อธิบายถึงประโยชน์ที่เจ้าหนี้จะได้รับจากการเข้ารับสภาพหนี้ของลูกหนี้ว่า นอกจากการรับสภาพหนี้จะทำให้อายุความสะดุดหยุดลงอันก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่เจ้าหนี้แล้ว การที่ลูกหนี้ยอมรับว่าเป็นหนี้อยู่จริงและลูกหนี้ได้ทำการยอมรับความเป็นหนี้โดยการทำเป็นหนังสือให้ไว้ ดังนั้นหนังสือรับสภาพหนี้ที่ลูกหนี้ทำให้อาจเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ที่เจ้าหนี้จะอ้างเป็น

¹ Marcel Planiol, Treatise on The Civil Law, p.374.

พยานหลักฐานเพื่อทดแทนเอกสารสิทธิเดิมซึ่งได้สูญหายหรือถูกทำลายไป¹

สำหรับการรับสภาพหนี้ในกฎหมายแห่งฝรั่งเศสเองก็มีข้อกำหนดแบบของการรับสภาพหนี้ไว้โดยเฉพาะเจาะจง การรับสภาพหนี้นี้อาจจะทำเป็นเอกสารแสดงการยอมรับความเป็นหนี้² หรือทำเอกสารสิทธิให้ใหม่แทนเอกสารสิทธิเดิมเพื่อยืนยันสิทธิที่มีอยู่³ หรืออาจจะแสดงเจตนารับสภาพหนี้ด้วยวาจา หรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันแสดงให้เห็นโดยปริยายว่าลูกหนี้ได้ยอมรับว่าเป็นหนี้อยู่ การรับสภาพหนี้ดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นต้องทำในรูปสัญญาระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ก็ได้ เพราะตามหลักกฎหมายแห่งฝรั่งเศสนั้นการรับสภาพหนี้ อาจมีขึ้นได้เพียงลูกหนี้แสดงเจตนาแต่ฝ่ายเดียวว่ายอมรับว่าเป็นหนี้เขาอยู่จริงก็ถือเป็นการเพียงพอแล้วที่จะถือว่าได้มีการรับสภาพหนี้⁴

¹ ibid, p.363.

² ประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศส มาตรา 1337 บัญญัติความว่า "Instruments of recognition do not dispense with the production of the original document, unless its purport is especially germane thereto.

What they contain additionally to the original instrument or what is found different therein has no effect.

Nevertheless, if there are several true acknowledgements, supported by possession, and of which one dates back thirty years, the creditor may be dispensed from producing the original instrument."

³ ประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศส มาตรา 2263 บัญญัติความว่า "After twenty-eight years from the date of the last entitlement, the debtor of an annuity may be required to furnish at his costs a new entitlement to his creditor or to his assigns."

⁴ Marcel Planiol, Treatise on The Civil Law, p.363.

แม้ว่าการรับสภาพหนี้จะมีหลักเกณฑ์ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่ก็ยังเป็นบัญญัติที่มีลักษณะค่อนข้างจะไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความได้ว่า การกระทำเพียงใจของลูกหนี้จึงจะถือได้ว่าลูกหนี้ได้ทำการรับสภาพหนี้แล้ว ด้วยผลแห่งการบัญญัติกฎหมายด้วยข้อความไม่ชัดเจนเช่นนี้ จึงเกิดข้อโต้เถียงขึ้นในบรรดานักกฎหมายของฝรั่งเศส นักกฎหมายบางกลุ่มก็มีความเห็นตามแนวความคิดที่เป็นที่ยอมรับกันมาแต่แรกว่า การรับสภาพหนี้สามารถกระทำได้เพียงแต่ลูกหนี้ยอมรับว่าเป็นหนี้อยู่จริงเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องระบุจำนวนหนี้ที่ตนเข้ารับสภาพหนี้ที่แน่นอนก็ได้ ซึ่งถ้ายึดถือตามความเห็นดังกล่าวนี้ก็จะเกิดผลว่า การระงับอายุความจะเริ่มต้นที่เพียงแต่ลูกหนี้ได้มีการแสดงออกว่ายอมรับว่าเป็นหนี้อยู่จริง แต่ก็มีนักกฎหมายรุ่นใหม่โต้แย้งว่า กรณีที่จะถือว่าลูกหนี้ยอมรับสภาพหนี้อันจะส่งผลให้อายุความระงับอายุความซึ่งเป็นโทษแก่ตัวลูกหนี้เองนั้น จะต้องมิตุติการณที่ลูกหนี้ได้แสดงออกมาอย่างชัดแจ้งซึ่งเจตนาอันมีลักษณะเป็นการยืนยันสภาพหนี้ กล่าวคือ ต้องมีการทำหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรโดยต้องระบุจำนวนหนี้ที่แน่นอน อย่างไรก็ตามความคิดเห็นใหม่ดังกล่าวนี้ได้รับการวิจารณ์อย่างมาก และศาลเองก็มิได้ยึดถือตามแนวความคิดเห็นใหม่นี้แต่อย่างใด โดยศาลได้มีคำพิพากษาว่าเป็นหลักไว้ว่า การระงับอายุความนั้นเพียงแต่ลูกหนี้ยอมรับว่ามีหนี้ก็ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้ว (Paris, 26 Jan, 1928, D. 1928. 2. 172)¹

เมื่อลูกหนี้ทำการรับสภาพหนี้อันส่งผลให้อายุความระงับอายุความ ตามหลักกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศสได้บัญญัติถึงผลของการที่อายุความระงับอายุความไว้ว่า ระยะเวลาที่ผ่านมา ก่อนการรับสภาพหนี้ไม่นับรวมเข้าเป็นอายุความ แต่ให้เริ่มนับอายุความใหม่ในทันทีเมื่อการรับสภาพหนี้ได้เสร็จสิ้นลง และอายุความใหม่ที่เริ่มนับนี้เป็นอย่างเดียวกับอายุความเดิม² ในกรณีที่ลูกหนี้เป็นหนี้อยู่หลายราย ลูกหนี้ทำการรับสภาพหนี้ในหนี้รายใด มีผลให้อายุความเฉพาะหนี้รายนั้นเป็นอันระงับอายุความเท่านั้น แม้เจ้าหนี้ในหนี้หลายรายนั้นจะเป็นบุคคลคนเดียวกันก็ตาม³

¹ Ibid, pp. 366-367.

² Ibid, p. 365.

³ Ibid.

นอกจากจะมีบทบัญญัติในเรื่องการรับสภาพหนี้อันมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลงแล้ว ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสยังได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการสละประโยชน์แห่งอายุความเมื่ออายุความครบกำหนดแล้วและเจ้าหนี้ได้ทำการฟ้องเพื่อบังคับตามสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้อาจจะสละประโยชน์แห่งอายุความได้ การที่ลูกหนี้สละประโยชน์แห่งอายุความเท่ากับลูกหนี้ได้ยอมรับว่าตนเป็นหนี้เขาอยู่ การสละประโยชน์แห่งอายุความนี้ลูกหนี้อาจจะแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ เป็นต้นว่ามีพฤติการณ์ปรากฏให้เห็นว่าลูกหนี้ได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปโดยมีความตั้งใจที่จะไม่ใช้ประโยชน์จากอายุความหรือลูกหนี้ไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้หรือลูกหนี้ยอมเข้าชำระหนี้แม้เวลาจะล่วงเลยมาจนขาดอายุความแล้ว พฤติการณ์เหล่านี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นการที่ลูกหนี้สละประโยชน์แห่งอายุความ

จากหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสซึ่งที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการใช้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้มีกฎหมายวางหลักไว้ว่า เจ้าหนี้จะต้องใช้สิทธิภายในกำหนดเวลาที่เรียกว่าอายุความ แต่ลูกหนี้ก็อาจทำการรับสภาพหนี้อันมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลงได้ แม้ในบทบัญญัติของกฎหมายจะมีบัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งว่าการรับสภาพหนี้จะกระทำภายในกำหนดเวลาใด แต่เมื่อมาพิจารณาบทบัญญัติ มาตรา 2220 ที่ว่าการสละประโยชน์แห่งอายุความจะทำได้เมื่ออายุความนั้นครบกำหนดแล้ว จะสละประโยชน์แห่งอายุความไว้ล่วงหน้าก่อนอายุความครบกำหนดไม่ได้ จึงทำให้เห็นว่าการรับสภาพหนี้อันจะมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้นจะต้องทำภายในเวลาที่อายุความยังไม่ครบกำหนด ซึ่งเป็นการแตกต่างไปจากการสละประโยชน์แห่งอายุความ ทั้งนี้เพราะเรื่องอายุความตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสนั้นไม่ใช่ปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลไม่สามารถจะยกขึ้นมาวินิจฉัยเองได้ถ้าหากลูกหนี้เขาไม่ยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ เมื่อลูกหนี้เขาไม่ยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ยอมได้ชื่อว่าเขาสละประโยชน์ที่เขาควรจะได้รับจากการที่สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ขาดอายุความ

¹ibid, p. 377.

3.2 หลักกฎหมายญี่ปุ่น

จากหนังสือชื่อ The Japanese Legal System ศาสตราจารย์ Hideo Tanaka ได้อธิบายไว้ว่าในปลายศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นมีระบบประมวลกฎหมายซึ่งนำแบบมาจากเยอรมัน¹ แต่ก็ได้ทำการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมในญี่ปุ่น กฎหมายฝรั่งเศส และกฎหมายอังกฤษก็มีอิทธิพลบางประการแต่ไม่มากนัก² ประมวลกฎหมายแห่งญี่ปุ่นฉบับแก้ไขใหม่ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 1898 อย่างไรก็ตามแม้ญี่ปุ่นจะรับประมวลกฎหมายเยอรมันมาใช้ แต่การตีความและการปรับใช้กฎหมายก็เป็นไปตามความต้องการของคนญี่ปุ่นเอง เช่น ความผ่อนปรนอันเป็นลักษณะที่คนญี่ปุ่นสะสมมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ

สำหรับลักษณะกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยอายุความนั้นได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง บรรพ 1 ลักษณะ 6 โดยได้แบ่งออกเป็น 3 หมวด หมวด 1 ว่าด้วยทเบ็คเคิล็คทั่วไป หมวด 2 ว่าด้วยอายุความได้สิทธิ และหมวด 3 ว่าด้วยอายุความเสียสิทธิ ซึ่งผู้เขียนขอยกมากล่าวเป็นบางเรื่องดังนี้

"อายุความ" หมายความว่า การครบกำหนดเวลาอันเป็นเหตุให้ได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิ การที่บุคคลได้รับประโยชน์จากช่วงเวลาโดยสามารถเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ของเขาได้นั้นเรียกว่าอายุความได้สิทธิ (acquisitive prescription) ส่วนการที่บุคคลผู้ละเลยช่วงเวลาที่กำหนดไว้นั้นแล้วต้องสูญเสียสิทธิของตนไปนั้นเรียกว่าอายุความเสียสิทธิ (extinctive prescription) เหตุที่จำเป็นต้องกำหนดเรื่องอายุความไว้ เนื่องจากข้อเท็จจริง

¹Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, 6th ed. (Tokyo : University of Tokyo Press, 1984), pp. 181-182.

²แม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีอิทธิพลอย่างมากในการบังคับญี่ปุ่นให้เปิดประเทศ แต่กฎหมายสหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลน้อยมากในญี่ปุ่น ในเวลานั้นสหรัฐอเมริกายังเป็นประเทศใหม่ และกฎหมายก็ยังคงไม่เป็นระบบ นอกจากนั้นกฎหมายของสหรัฐอเมริกามีลักษณะแบ่งแยกกันหลายมลรัฐ มีความแตกต่างจากสภาพการปกครองในญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงนำมาใช้ไม่ได้.

ดู เรียว ไทระ, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายสัญญาและซื้อขายของญี่ปุ่น", (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 10.

ต่าง ๆ นั้นเมื่อนานเข้าอาจเกิดความสับสนยากต่อการจดจำ หลักฐานอาจสูญหายหรือถูกทำลาย หรือพยานบุคคลอาจถึงแก่ความตาย จึงต้องมีการกำหนดเวลาเพื่อให้ปฏิบัติโดยมีกฎหมายรองรับ เพื่อประโยชน์แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งถ้ายังไม่ขาดอายุความก็สามารถใช้สิทธิเรียกร้องได้¹

เมื่อมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลจะนำเอาเหตุแห่งอายุความมาเป็นประเด็นในการพิจารณาเพื่อให้เป็นผลดีหรือผลเสียแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ร้องขอหรือกล่าวอ้างขึ้นมาในคดี² ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับกฎหมายไทย ประโยชน์แห่งอายุความนั้นสามารถละเสียได้เมื่อหมิ่นนครบกกำหนดอายุความแล้วและได้มีการชำระหนี้บางส่วน³ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นยังบัญญัติเรื่องการระงับการขาดอายุความไว้ว่ากระทำได้โดย 1) การเรียกร้องทางศาล (demand) 2) การอายัด (attachment) การยึด (provisional attachment) หรือการบังคับชั่วคราว (provisional disposition) และ 3) การรับสภาพหนี้ (acknowledgment)⁴

¹ J.E. de Becker, The Principles and Practice of The Civil Code of Japan, (London : Butterworth, 1921), pp. 115-116.

² ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 145 บัญญัติความว่า "Unless the party concerned cites the benefit of prescription, the Court cannot base its decision thereon."

³ ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 146 บัญญัติความว่า "The benefit of prescription may not be waived in advance"

⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 147 บัญญัติความว่า "Prescription shall be interrupted by any of the following causes :

- (1) demand ;
- (2) Attachment, provisional attachment or provisional disposition ;
- (3) Acknowledgment

การรับสภาพหนี้นั้นอาจทำได้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เช่น ได้มีการชำระหนี้ส่งดอกเบี้ย หรือแสดงว่ามีการยอมรับสภาพหนี้โดยปริยาย อย่างไรก็ตามก็มีข้อยกเว้น 2 ประการ คือ 1) เมื่อลูกหนี้รวมคนหนึ่งรับสภาพหนี้ซึ่งทำให้อายุความสะดุดหยุดลง ย่อมมีผลถึงลูกหนี้รวมคนอื่นด้วย¹ 2) อายุความสะดุดหยุดลงของลูกหนี้ในหนี้ประธานย่อมมีผลต่อผู้ค้ำประกันในหนี้อุปกรณด้วยเช่นกัน² ซึ่งข้อยกเว้นประการแรกนั้นต่างจากกฎหมายไทย โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 295 วรรค 1 บัญญัติไว้ว่า "ข้อเท็จจริงอื่นใด.....เมื่อเป็นการท้าวถึงตัวลูกหนี้รวมกันคนใดก็ยอมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้นแต่จะปรากฏว่าชัดกับสภาพแห่งหนี้เอง" ส่วนข้อยกเว้นเรื่องการรับสภาพหนี้ประการที่สองของกฎหมายแห่งญี่ปุ่นนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย มาตรา 692 ก็ได้บัญญัติไว้มีใจความเช่นเดียวกันคือ "อายุความสะดุดหยุดลงเป็นโทษแก่ลูกหนี้นั้นยอมเป็นโทษแก่ผู้ค้ำประกันด้วย"

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 434 บัญญัติความว่า "A demand for performance made upon one of the obligors jointly and severally liable shall be effective as against the others. และมาตรา 458 บัญญัติความว่า "The provisions of Articles 434-440 inclusive shall apply in cases where the principal obligor assumes an obligation jointly and severally with the surety"

²ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 457 (1) บัญญัติความว่า "A demand for performance or any other interruption of prescription against the principal obligor shall also be effective as against the surety"

3.3 หลักกฎหมายเยอรมัน

เพื่อประโยชน์แก่สังคม สิทธิเรียกร้องที่ถูกปล่อยปละละเลยมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้วควรจะไม่ให้มีการบังคับตามสิทธินั้นได้อีก ในทางกลับกันบุคคลที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิในทรัพย์สินซึ่งบุคคลอื่นครอบครองปรักษเป็นเวลานานพอสมควรก็ควรจะหมดสิทธิในกรรมสิทธิของตนเช่นกัน ตามหลักการดังกล่าวปรากฏอยู่ในกฎหมายแพ่งเยอรมันในเรื่องเกี่ยวกับอายุความซึ่งแบ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยอายุความเสียสิทธิ (Verjährung) และอายุความได้สิทธิ (Ersitzung)¹ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายของทุกประเทศ

อายุความตามกฎหมายเยอรมันนี้ใช้กับสิทธิเรียกร้องที่จะบังคับให้บุคคลอื่นกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ แต่สิทธิเรียกร้องซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ตามกฎหมายครอบครัวไม่อยู่ในบังคับของอายุความนี้ ครอบงำที่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีเจตนาที่จะก่อตั้งเพื่อเหตุการณ์ในอนาคตที่เหมาะสมต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว การเริ่มนับอายุความนั้น² แบ่งเป็น 3 กรณีคือ กรณีแรกอายุความเริ่มนับตั้งแต่ขณะที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้เป็นต้นไป ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องเพื่อให้งดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด อายุความเริ่มนับแต่ขณะที่ละเมิดสิทธินั้นเป็นต้นไป ในกรณีที่เจ้าหนี้ต้องส่งคำบอกกล่าวทวงถามให้ชำระหนี้ก่อน อายุความเริ่มนับแต่เวลาแรกที่อาจจะส่งคำบอกกล่าวได้ ถ้าหากลูกหนี้ยังไม่จำต้องชำระหนี้จนกว่าจะล่วงพ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่เวลาที่ได้ออกกล่าวนั้น อายุความยังไม่เริ่มนับจนกว่าจะล่วงเลยระยะเวลาดังกล่าวแล้ว และกรณีสุดท้ายคือกรณีที่เจ้าหนี้ต้องบอกเลิกสัญญา ก่อนจึงจะมีสิทธิเรียกร้องนั้น อายุความเริ่มนับแต่เวลาแรกที่อาจจะบอกเลิกสัญญาได้ อย่างไรก็ตามมิให้ใช้บังคับกับกรณีการบอกเลิกสัญญาที่มีผลกระหนาบต่อความสัมพันธ์ตามกฎหมายครอบครัว

ส่วนผลของอายุความตามกฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติไว้ในมาตรา 222-225 ดังนี้ คือ มาตรา 222 วรรค 1 เมื่อครบกำหนดอายุความแล้วลูกหนี้มีสิทธิบอกปิดไม่ชำระหนี้ได้

¹Ernest J' Schuster, The Principles of German Civil Law (London : Oxford at the Clarendon Press, 1907), p. 129.

²ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 198-200

มาตรา 222 วรรค 2 ถ้าหากมีการชำระหนี้อย่างหนึ่งอย่างใดแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้จะเรียกคืนไม่
 ได้ถึงแม้จะชำระหนี้ไปโดยไม่รู้ว่าเป็นหนี้ชาคอายุความก็ตาม วิธีเดียวกันนี้ให้ใช้บังคับแก่การ
 รับสภาพความรับผิดโดยสัญญาและการให้ประกันแก่เจ้าหนี้ด้วยโดยอนุโลม มาตรา 223 เจ้าหนี้
 จำนวนหรือจำนวนายังคงมีสิทธิเรียกร้องตามสัญญาจำนวนหรือจำนวนา ถึงแม้ว่าสิทธิเรียกร้องอันเป็น
 หนี้ประธานชาคอายุความก็ตาม วิธีเดียวกันนี้ให้ใช้บังคับแก่สิทธิเรียกร้องอันมีผลต่อกอกเบี้ยที่
 ค้างชำระหรือชำระหนี้เป็นงวด ๆ อย่างอื่น ๆ มาตรา 224 สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ใน
 ส่วนที่เป็นหนี้ประธานชาคอายุความ สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ในส่วนที่เป็นอุปกรณ์อันต้องอาศัย
 ส่วนที่เป็นประธานยอมชาคอายุความตามกันไปด้วย ถึงแม้ว่าอายุความเฉพาะของสิทธิเรียกร้อง
 ส่วนอุปกรณ์จะยังไม่ชาคอายุความ และมาตรา 225 อายุความนั้นไม่อาจที่จะตกลงยกเว้นหรือ
 ขยายออกไปได้ แต่อาจที่จะตกลงย่นระยะเวลาให้สั้นลงได้

กฎหมายเยอรมันก็เช่นเดียวกับกฎหมายไทยในเรื่องที่ว่า โดยปกติอายุความ
 นั้นเมื่อเริ่มนับแล้วก็จะไปเรื่อย ๆ โดยไม่หยุดจนครบกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ
 ไว้ เมื่อพ้นกำหนดแล้วสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ย่อมเป็นอันชาคอายุความ นอกจากอายุความจะ
 สะกดหยุดลง สาเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง ตามกฎหมายเยอรมันบัญญัติอยู่ในมาตรา
 208-221 กล่าวโดยสรุปได้เป็น 2 กรณีคือ กรณีแรกอายุความสะดุดหยุดลงโดยการรับสภาพ
 หนี้ หากลูกหนี้ยอมรับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้โดยการชำระหนี้บางส่วน ส่งดอกเบี้ย
 โดยให้ประกัน หรือโดยกระทำการอื่นใด¹ นอกจากนั้นการรับสภาพหนี้โดยการทำเป็นหนังสือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 208 บัญญัติความว่า "Prescription is interrupted if the person bound acknowledges the claim towards the person entitled by partial payment, payment of interest, giving of surity, or in any other manner"

ของคู่กรณีก็ถือว่าเป็นการรับสภาพหนี้บางส่วน ซึ่งทำให้อายุความสะดุดหยุดลงเช่นเดียวกัน¹ กรณีที่สองที่เป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลงคือการใช้สิทธิทางศาล

เมื่อได้เปรียบเทียบหลักกฎหมายของต่างประเทศที่เป็นระบบประมวลกฎหมายแล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของการวิจัยในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจึงเห็นสมควรที่จะได้ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศที่ไม่ได้จัดทำกฎหมายในรูปของประมวลกฎหมาย ในที่นี้ผู้เขียนใคร่ขอ ยกหลักกฎหมายว่าด้วยเรื่องอายุความและการรับสภาพหนี้ของประเทศอังกฤษมาพิจารณา

3.4 หลักกฎหมายอังกฤษ

การใช้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ในอันที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ใน ประเทศอังกฤษก็เช่นเดียวกับในประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย กล่าวคือ ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายใน กำหนดเวลาที่กำหนดไว้ซึ่งเรียกว่า "อายุความ" ในอังกฤษนั้นได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ว่าด้วยอายุความ ค.ศ. 1939 (The Limitation Act, 1939) ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขโดย พระราชบัญญัติว่าด้วยอายุความ ปี 1954, 1963 และ 1975 ตามลำดับ² ในพระราชบัญญัติว่า ด้วยอายุความดังกล่าว ได้กำหนดอายุความสำหรับการใช้สิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ต่าง ๆ ไว้ ในส่วน ที่เป็นมูลหนี้อันเกิดจากสัญญา ได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับอายุความสำหรับการฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ ตามสัญญาไว้ดังนี้³

¹เป็นที่น่าสังเกตว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน บรรพ 1 ซึ่งเป็นบททั่วไปและมีเรื่องอายุความบัญญัติอยู่ในมาตรา 208 มิได้กำหนดว่าการรับสภาพหนี้ต้องทำเป็นหนังสือเหมือน ดังที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 172 ของไทย แต่ในประมวลแพ่ง เยอรมัน บรรพ 2 ซึ่งเป็นเรื่องที่ว่าด้วย "หนี้" รวมทั้งเรื่อง "สัญญา" ในส่วนที่เกี่ยวกับเอกเทศ สัญญาลักษณะต่าง ๆ ในลักษณะที่ 20 เรื่อง Promise of Debt - Acknowledgment of Debt มาตรา 781 บัญญัติว่า "For the validity of a contract whereby the existence of an obligation is acknowledged (i.e., an acknowledgment of debt, a written statement)

²Philip S. James, Introduction to English Law, 10th ed. (London : Butterworths, 1979), p. 341.

³Ibid.

1. การฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญาธรรมดา จะต้องฟ้องภายในกำหนดเวลา 6 ปี
2. การฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญาที่ต้องทำตามแบบพิธี จะต้องฟ้องภายในกำหนดเวลา 12 ปี¹
3. การฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญาธรรมดาและได้มีการเรียกค่าเสียหายรวมมาด้วย จะต้องฟ้องภายในกำหนดเวลา 3 ปี

การเริ่มนับอายุความ ให้เริ่มนับแต่วันที่ที่มีการผิดสัญญาเกิดขึ้น

เช่นเดียวกับหลักกฎหมายแห่งของประเทศฝรั่งเศส และเยอรมัน ที่ถือว่าแม่สิทธิเรียกร้องนั้นจะขาดอายุความก็มีผลเพียงห้ามมิให้เจ้าหนี้บังคับมาฟ้องเพื่อขอให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้เท่านั้น แม่ข้อเท็จจริงจะปรากฏว่าคดีขาดอายุความก็ตาม แต่หนี้ที่มีอยู่ต่อกันระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้หาใครจะจับไปไม่ ถ้าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ดังกล่าวให้แก่เจ้าหนี้จึงเป็นการชำระหนี้โดยชอบ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะรับไว้ได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแม่พันกำหนดเวลาตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยอายุความได้กำหนดไว้สำหรับการฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ก็ยังคงมีอยู่ต่อไป เป็นแต่กฎหมายห้ามมิให้นำมาใช้บังคับโดยการฟ้องร้องยังศาลเท่านั้น ทั้งนี้เพราะในกฎหมายอังกฤษถือว่าเรื่องกำหนดอายุความฟ้องร้องคดี เป็นเพียงระเบียบวิธีพิจารณาเท่านั้น² หากได้เป็นเหตุที่ทำให้หนี้ที่มีต่อกันระงับไปแต่อย่างใดไม่

¹สัญญาที่จะเกิดขึ้นได้ตามกฎหมายอังกฤษ นอกจากจะมีคำเสนอคำสนองและเจตนาที่จะให้มีผลผูกพันทางกฎหมายดังเช่นกฎหมายไทยแล้ว ยังมีข้อแตกต่างอีกหลายประการ เช่น ถ้าไม่ใช่สัญญาที่ต้องทำตามแบบพิธีแล้วจะต้องมี "สิ่งตอบแทน" (Consideration) ด้วยเป็นต้น สัญญาตามกฎหมายอังกฤษแบ่งเป็นสัญญาธรรมดา (Simple contract) และสัญญาที่ต้องทำตามแบบพิธี (Contract under seal) รายละเอียดดู บัญญัติ สุชีวะ, "การทำสัญญาในอังกฤษ," กฎหมาย 7 (เล่ม 2, กุมภาพันธ์ 2503) : 131-141.

²พระยาเทพวิฑูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 มาตรา 1-240 (พระนคร : โรงพิมพ์ทางหุ้นส่วนจำกัดไทยพิทยา, 2509), หน้า 593.

หลักกฎหมายอังกฤษก็เช่นเดียวกับหลักกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว คือได้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับสภาพหนี้ไว้เช่นกัน โดยในมาตรา 23 (4) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยอายุความ ค.ศ.1939 ได้บัญญัติความไว้ว่า "Where any right of action has accrued to recover any debt or other liquidated pecuniary claim, ...and the person liable or accountable therefore acknowledges the claim or makes any payment in respect thereof, the right shall be deemed to have accrued on and not before the date of the acknowledgement or the last payment."¹ ซึ่งสรุปความได้ว่า หากลูกหนี้ได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นที่เห็นได้ว่าไต่ยอมรับในความเป็นหนี้ หรือได้ชำระหนี้ นั้นแม้จะเป็นการชำระหนี้เพียงบางส่วนก็ตาม กรณีก็คือว่าลูกหนี้ได้เข้ารับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่ และจะส่งผลเป็นว่าอายุความที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้รายดังกล่าวนั้น เริ่มนับนับใหม่นับแต่วันที่ลูกหนี้ได้เข้าทำการยอมรับในความเป็นหนี้ หรือในวันที่ลูกหนี้ได้ทำการชำระหนี้

ในตำรากฎหมายชื่อ Anson's Law of Contract ผู้แต่งตำราเล่มนี้ได้ยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายความในมาตรา 23 (4) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยอายุความ ค.ศ.1939 ว่า A ทำสัญญากู้เงินจาก B ไป 50 ปอนด์ สัญญากู้ยืมดังกล่าวนี้จัดว่าเป็นสัญญาธรรมดา ดังนั้นอายุความที่ B จะเรียกร้องให้ A ชำระหนี้เงินกู้ยืมตามสัญญาจึงมีอายุความ 6 ปี ตามกำหนดอายุความที่กำหนดไว้สำหรับการบังคับให้ชำระหนี้ตามมูลหนี้อันเกิดจากสัญญาธรรมดา อันบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยอายุความ ค.ศ.1939 อายุความ 6 ปี จะเริ่มนับแต่วันที่ B เริ่มมีสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป ดังนั้นถ้าในระหว่างที่อายุความยังไม่ครบ 6 ปี หรือเมื่ออายุความครบ 6 ปีแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงฟังได้ว่า A ไต่ยอมรับว่าตนเป็นหนี้เงินกู้ B อยู่ยอมถือเป็นการรับสภาพหนี้ เกิดผลว่าอายุความให้เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ A ได้เข้ายอมรับในความเป็นหนี้คือ B การยอมรับว่าเป็นหนี้อยู่จริงนี้ต้องเป็นการยอมรับโดยการทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยชัดแจ้ง พร้อมกับลงลายมือชื่อของ A ผู้เป็นลูกหนี้ หรือลงลายมือชื่อของผู้ที่ A ใต้มอบหมายให้

¹ A.G. Guest, Anson's Law of Contract, 23th ed. (London : Oxford University Press, 1971), p. 539

เป็นตัวแทนก็ได้ อนึ่งการเข้ารับสภาพหนี้โดยทำเป็นหนังสือหรือการชำระหนี้บางส่วนอันจะก่อให้เกิดผลดังกล่าวข้างต้น จะต้องทำต่อผู้เป็นเจ้าของหนี้หรือต่อตัวแทนของเจ้าหนี้¹

จากตัวอย่างและคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า การที่ลูกหนี้เข้ารับสภาพหนี้ต่อเจ้าหนี้ตามบทบัญญัติมาตรา 23 (4) นั้นอาจจะเข้ารับสภาพหนี้ได้ทั้งในระหว่างที่อายุความยังไม่ครบกำหนดและหลังจากที่อายุความครบกำหนดแล้วก็ได้

มีปัญหาต่อไปว่า เมื่อลูกหนี้เข้าทำการรับสภาพหนี้ตามบทบัญญัติมาตรา 23 (4) อันมีผลทำให้ต้องเริ่มนับอายุความใหม่แล้ว อายุความใหม่ที่เริ่มนับนั้นจะเป็นอย่างไร ในเรื่องนี้ตำรากฎหมายชื่อ Introduction to English Law ได้ยกตัวอย่างพร้อมทั้งให้คำอธิบายไว้ดังนี้² X มีหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่ Y ตามสัญญาที่ต้องทำตามแบบพิธี โดยหนี้ดังกล่าวกำหนดชำระในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1970 ทั้งนี้วันสุดท้ายของอายุความที่ Y จะฟ้องให้ X ชำระหนี้ให้แก่ตนคือวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1982 ทั้งนี้เพราะอายุความบังคับชำระหนี้ตามสัญญาที่ต้องทำตามแบบพิธีมีกำหนด 12 ปี ถ้าหนี้รายนี้ X ได้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้แก่ Y ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1974 สิทธิเรียกร้องของ Y ในหนี้รายนี้จะไปสิ้นสุดเอาในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1986 ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าผลแห่งการรับสภาพหนี้ของลูกหนี้ตามกฎหมายอังกฤษจะทำให้อายุความที่ผ่านมาแล้วเป็นอันไม่นำมานับรวมเข้าไปในอายุความที่เริ่มนับใหม่ด้วย ซึ่งก็เหมือนกับหลักที่เป็นอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เมื่อนับอายุความใหม่เพราะผลการรับสภาพหนี้ก็ใช้กำหนดอายุความของหนี้เดิมนั่นเอง กรณีนี้ก็ใช้อายุความ 12 ปี เพราะเป็นการบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญาที่ต้องทำตามแบบพิธี ในกรณีตามตัวอย่างข้างต้นนี้ถ้า Y ไม่ได้ใช้สิทธิเรียกร้องบังคับให้ X ชำระหนี้จนล่วงเลยวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1982 อันเป็นการขาดอายุความแล้วแต่หลังจากนั้น X ได้ทำหนังสือถึง Y มีข้อความว่า X ยอมรับว่าตนเป็นหนี้ Y อยู่ ทั้งนี้สิทธิเรียกร้องของ Y ที่มีต่อ X ย่อมกลับมาขึ้นใหม่โดยถือเอากำหนดอายุความตามเดิม

จากที่กล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่า ตามหลักกฎหมายอังกฤษนั้นการรับสภาพหนี้ของลูกหนี้อาจทำขึ้นเมื่อพ้นกำหนดอายุความก็ได้

¹ Ibid.

² Philip S. James, Introduction to English Law, p. 341.

สำหรับวิธีการที่จะถือได้ว่าลูกหนี้ได้ทำการรับสภาพหนี้ตามหลักกฎหมายอังกฤษ นั้น สรุปได้ดังนี้¹

1. การรับสภาพหนี้จะต้องเกิดจากความสมัครใจของลูกหนี้ ถ้าลูกหนี้ไม่สมัครใจแต่ได้เข้ารับสภาพหนี้ไปเพราะถูกบังคับข่มขู่ การรับสภาพหนี้นั้นย่อมไม่มีประโยชน์อย่างใดแก่ฝ่ายเจ้าหนี้
2. การรับสภาพหนี้ต้องทำเป็นหนังสือพร้อมด้วยลงลายมือชื่อลูกหนี้ผู้รับสภาพหนี้หรือลงลายมือชื่อตัวแทนของลูกหนี้ อย่างไรก็ตามหนังสือรับสภาพหนี้ก็กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องทำตามแบบแต่อย่างใด เพียงแต่ในหนังสือนั้นมีข้อความว่าลูกหนี้ได้ยอมรับว่าตนเป็นหนี้และหนี้นั้นมีอยู่จริงก็เป็นการเพียงพอแล้วที่ถือเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ อนึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดี แม้ว่าในเอกสารนั้นจะมีข้อความว่าได้มีการยอมรับว่ามีหนี้ต่อกัน ศาลก็อาจจะพิจารณาถึงพฤติการณ์และสภาพของเอกสาร อันเป็นหลักฐานที่ได้ทำขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และจะแปลความในเอกสารนั้นไปในทางที่เป็นเจตนาที่แท้จริงของลูกหนี้ผู้มีลายมือชื่อปรากฏอยู่ในเอกสารนั้น²
3. ในหนังสือรับสภาพหนี้ นั้น ไม่จำเป็นจะต้องระบุจำนวนหนี้ที่แน่นอนว่าเป็นหนี้กันอยู่จำนวนมากน้อยเพียงใด หากมีข้อโต้แย้งกันในเรื่องจำนวนหนี้ก็ต้องมีการนำสืบกันในชั้นพิจารณา³

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Lord Simonds, "Limitation of Actions," Halsbury's Law of England, Vol. 24, 3rd ed. (London : Butterworth & Co (Publishers) Ltd., 1963), pp. 299-300.

² Ibid, p. 300.

³ Ibid.